

סיר ג'ורג' אדם סמית

בתחילת הקיץ 1942 נפטר בסקוטלנד אחד מטובי חוקרי ארץ-ישראל — סיר ג'ורג' אדם סמית.

ג' א. סמית נולד בשנת 1836 בקאלקטה שבהודו. את השכלתו הכללית והמדעית-התיאולוגית קבל באדינבורג, ולאחר שסיים את לימודיו השתלם במדע המקרא באוניברסיטאות טיבינגן ולייפציג. סיר א. ארצות המזרח התיכון וביקר גם בארץ-ישראל. את פעולתו הציבורית התחיל ככומר בכנסייה הסקוטית החפשיה. בשנת 1892 נתמנה לפרופסור למקרא בקולידג' של הכנסייה הסקוטית החפשיה שבגלאזגו, ובשנת 1909 — לראש אוניברסיטת אברדיין.

ספריו הראשונים הם פירושים לספרי הנביאים — לתרי עשר ולישעיה; וכפרשן המקרא הוא נמנה עם האסכולה השמרנית. אהדתו ומשיכתו לספרות הנבואה הישראלית ניכרות גם בכל שאר ספריו; ייזכר ביחוד ספרו *The Early Poetry of Israel*, שיצא לאור בשנת 1910.

אולם עיקר עבודתו של סמית אינה בחקר המקרא אלא בשדה חקירת ארץ-ישראל. כבר בשנת 1894 יצא לאור ספרו הגדול *Historical Geography of the Holy Land*, שזכה עד היום ל-25 מהדורות; וספר זה, הכולל תיאור מקיף של ארץ-ישראל בעיקר מבחינה גיאוגרפית-היסטורית, הוא גולת הכותרת של מפעל חייו. בו מתגלה סמית כסופר מחונן וחוקר בעל שיעור קומה, היודע לנטוע בלב הקורא לא רק ידיעות על הארץ אלא גם אהדה אליה, אל טבעה ומקומותיה ההיסטוריים והקדושים. כמו של סמית הוא בסינתיסה, בהקיף ובתיאור המלבב והמאסף, ואשר לפרטי המחקר הענף הזה, חקירת ארץ-ישראל, הרי לא תמיד ידע סמית לנצל את תוצאות העבודה שנעשתה מאז ימי אד. רובינסון ועד ימי קלרמון-גנו ודלמן. אף-על-פי-כן היה ספרו של סמית בזמנו אחד הספרים הקלאסיים במדע ארץ-ישראל, וגם היום עודנו ספר-מקרא מצויין ומבוא מאסף לגיאוגרפיה הכללית (ובעיקר ההיסטורית) של ארץ-ישראל, למרות התפתחותו הכבירה של המחקר בשני הדורות האחרונים ושיטות המחקר החדשות, ששינו את תפיסתנו מהקצה אל הקצה.

כהשלמה לספר מקיף זה יש לראות את האטלס של סמית — *Atlas of the Holy Land*, שיצא לאור בשנת 1915, וזכה למהדורה מתוקנת בשנת 1936. אטלס זה משמש ספר-עזר לכל העוסק והמתעניין בחקירת הארץ ותולדותיה. לאותו סוג עצמו שייך גם ספרו על ירושלים, שיצא לאור בשנת 1907, והוא תיאור מקיף את הטופוגרפיה של עיר הקודש, תולדותיה וחייה הכלכליים מראשיתה ועד חורבן בית שני. אמנם, ספר זה נתיישן יותר מוקדמיו אחר עבודת-החקירה הגדולה שנעשתה בדור האחרון, אבל גם הוא כולל כמה פרקים, שהקורא המודרני ימצא בהם עניין. ולבסוף יצויין עוד כי סמית עסק גם בשאלות אקטואליות הנוגעות לארץ-ישראל וסוריה. תיזכר ביחוד עבודת-המחקר שעשה בימי הצהרת בלפור בשאלת האוכלוסיה של ארץ-ישראל בימינו, ועזר לקדם על-ידיה את השאיפות הציוניות. סיכום קצר של השקפותיו ודעותיו בנדון זה ימצא הקורא בספרו *Syria and the Holy Land*, שיצא לאור בשנת 1918.